ముగింపు మీరే చెప్పండి

ప్రేక్షక మహాశయులందరికీ నమస్కారం !

మీరంతా నా ఆహ్వానాన్ని మన్నించి నా యెడల అపారమైన దయతో ఈ నాటక ప్రదర్శనకు విచ్చేసినందుకు కృతజ్ఞుడ్ని. మీరంతా పెద్దలు, గొప్పవారు, పుర ప్రముఖులు, నాయకులు. మీరంతా కారణజన్ములు. ఈ సంఘాన్నీ, ఈ దేశాన్నీ ఉద్ధరించడానికి పుట్టిన మహాత్ములు. మీరంతా ఆ లక్ష్మీ దేవీ చల్లని చూపుకి నోచుకున్న పుణ్యాత్ములు. మీరంతా నిత్యమూ పూజలు చేసే పరమభక్తులు. మీరు చెప్పింది వేదం. కాదనడానికెవడి కున్నాయ్ దమ్ములు !

ఇంత గొప్పవారైన మీరంతా ఈ వేళ మీ ఘనకార్యాలన్నీ మానుకుని - క్షమించండి, అంటే నా ఉద్దేశ్యం - మీరు రోజూ చేసే గొప్ప పనులన్నీ మానుకుని - ఈ నాటకం చూడ్డానికొచ్చారంటే నిజంగా అది నా పూర్వజన్మ సుకృతమనే చెప్పాలి. లేకపోతే రోజూ ఈ సమయానికి మీరు ప్రజా సంక్షేమం కోసం, దేశ శ్రేయస్సు కోసం ఏ రాజకీయ వ్యూహం రచిస్తూ వుండేవారో ! ఒకణ్ణి గద్దె దించి మరొక్కణ్ణి ఎక్కించి, ఒకడి తల వంచి మరొకడి తల తీయించి, ఒకణ్ణి ఆకాశానికెత్తి, ఒకణ్ణి నట్టేల్లో ముంచి , మిమ్మల్ని కాదన్న వాళ్ళందర్నీ కాలరాచి - ఈ రకమైన 'శిష్ట రక్షణ' - 'దుష్ట శిక్షణ' కార్యక్రమాలేవి నిర్వహిస్తుండేవారో !

అలాంటి మీరు అంత ముఖ్యమైన పన్లన్నీ మానుకుని , కార్లలో కూర్చుని కష్టపడి ఇక్కడి దాకా ఈ నాటకం కోసం వచ్చినందుకు మరోసారి మీకు ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను. ఇంకా మిమ్మల్ని నిరీక్షింపచెయ్యడం నాకిష్టం లేదు. అదిగో చూడండి. తెర లేస్తోంది.

చూశారా ! చూస్తున్నారా ! రంగస్థలమంతా చీకటి చీకటిగా వుంది. ఒక్కసారి మీ నల్ల కళ్ళద్దాలన్నీ తీసి చూస్తే తప్ప మీకేం కనపడదు. మీరు చూసేదేమంటారా ?

అదొక ఇల్లు - కాదు గుడిసె. చూరు నేలకంటుకున్నట్టుగా వుంది. నేల గోతులు, గోతులుగా వుంది. గోడల్లేవు - గోడలుండాల్సిన చోట తడికలున్నాయి. చిల్లులు పడి, డబ్బా రేకులున్నాయి తుప్పు పట్టి.

ఆ తడికల్లోపల, ఆ రేకుల్లోపల చీకటుంది. ఆ చీకట్లో కిరసనాయిలు బుడ్డి దీపం వుండీ లేనట్టుగా వుంది. ఆ గుడిసెలో వెలుగు కంటే చీకటే ఎక్కువగా వుంటుంది రాత్రీ పగలూ కూడా. మీరా చీకట్లోకి జాగ్రత్తగా చూస్తే - ఒక మూల - నులక తెగి, కోళ్ళు విరిగిన మంచం కనిపిస్తుంది. ఆ మంచం మీద ముడుచుకు పడుకున్న పదేళ్ళ కుర్రాడు మీకు పూర్తిగా కనిపించడు. మీరు జాగ్రత్తగా చూస్తే ఆ కుర్రాడి మొహం మాత్రం కనపడొచ్చు. అదైనా నమ్మకం లేదు లెండి. అసలే రూపాయి కాసంత మొహం - ఆకలితోనూ, రోగంతోనూ డొక్కుపోయి నయా పైసంతయింది. కళ్ళు గుంటలు పడితే, ఆ గుంటల్లో చీకటి కాపరమెట్టింది కదలకుండా మెదలకుండా కట్టెలా పడుకున్నాడు. మీరంతా వచ్చారని తెలిసినా ఆ కుర్రాడు లేవలేదు. నటించలేదు. కాస్సేపలా పడుకోనివ్వండి పాపం !

మీకు శ్రమ ఇస్తున్నాను. మన్నించండి. మీరలా కాసేపు ఆ మసక చీకట్లోనే వెతికితే ఆ గుడిసెలో - మట్టికుండలూ, దాకలూ, అంచులు విరిగిన సత్తు గిన్నెలూ, చిరిగి జీరికలైన గుడ్డలూ, గోనెగుడ్డలూ, చింకి చాపలూ, కాక మరో నలుగురు మనుషుల్లాంటి వాళ్ళు కనిపిస్తారు. వాళ్ళల్లో ముగ్గురు పిల్లలు. అందర్లోకీ చిన్నది - మూడేళ్ళ వయసుది. వొంటి మీద గుడ్డ ముక్క లేనిది నేల మీద పడి నిద్రపోతోంది. ఇంతకుముందు ఏడ్చినప్పుడు కారిన కన్నీళ్ళ చారికలు, ఆ చీకట్లో ఆ నల్లబుగ్గల మీద మీకిప్పుడు కనిపించవు.

మిగతా వాళ్ళిద్దరూ - అయిదేళ్ళ పిల్లొకటీ, ఏడేళ్ళ వాడొకడూ. ఒకళ్ళు గోనె పట్టా మీద కూర్చునీ, ఒకళ్ళు చాప మీద పడుకునీ వున్నారు. ఇద్దరికీ కూడా చిరిగిన లాగులు తప్ప ఒంటి మీద మరేమీ లేవు. వొంట్లో బొమికలు తప్ప మరేం లేవు. కడుపులో ఆకలుంది. కళ్లల్లో ఆకలుంది. ఒకళ్ళు గుడిసె కప్పు మీద బుగిలిపోయిన తాటాకుల్లోకీ, మరొకళ్ళు గుడిసె గుమ్మంలోంచి గుడిసెలోకంటే కాస్త వెలుగ్గా వున్న బయటికీ చూస్తున్నారు.

ఇంక గుడిసె గుమ్మానికడ్డంగా - అదే లెండి, లోపలికి దూరేకంతకడ్డంగా - బుడ్డి దీపం ముందెట్టుకుని, కాళ్ళు బారజాపుక్కూచున్న ఆడమనిషి ఆ పిల్లలందరికీ తల్లి. ముప్పయ్యేళ్ళు నిండా వుండకపోవచ్చు. మీరు నమ్మరు. నాకు తెలును. నిజమే యాభయ్యేళ్ళ దానిలా వుంది. తల దుబ్బులా వుంది. మెడ సాగిపోయి వుంది. జాకెట్ లేని వక్షం ఎడారిలా ఎండిపోయి వుంది. కనబడదు గాని లోపలి గుండె కూడా అంతే. లోపలి చీకటి బయటకి

పోకుండానూ, బయటి వెలుగు లోపలికి రాకుండానూ కాపలా కాస్తున్నట్టుగా, అలా గుమ్మానికడ్డంగా కూర్చుని, గుడ్డిదీపం వెల్తుర్లో గుండెల దగ్గర చిరిగి పోయిన మొగుడి చొక్కాకి మాసికలేసి కుడ్తోంది. సూది ఒకసారి వేలికి గుచ్చుకుంది గాని రక్తం రాలేదు.

అయ్యో ! ఇప్పటికి మీరు స్టేజి మీద చూస్తున్న పాత్రల పరిచయమైంది. త్వరలో రాబోయే పాత్రలు మరో రెండున్నాయి. మీ కిబ్బంది లేకుండా వాటి గురించి కూడా ఇప్పుడే నాలుగు ముక్కలు చెప్పేస్తాను. మీరు చూస్తున్న పిల్లల అన్న - పన్నెండేళ్ళ వాడు - జీబ్బూ. మరమరాలుండలూ, శెనగపప్పుండలూ - అన్నీ కలిసి అర్ధరూపాయి ఖరీదు చేసేవి- ఒక రేకు పళ్ళెంలో పెట్టుకుని అమ్మడానికని పొద్దుననగా వెళ్ళాడు. ఇంకా రాలేదు. ఇహనో ఇప్పుడో రావాలి.

పోతే, ఆ పిల్ల తండ్రీ - యాభయేళ్ళ దానిలా కనిపిస్తున్న ఆ ముప్పయేళ్ళ స్త్రీ భర్తా - ఆ గుడిసెలో నిలవుంటున్న చీకటికీ, రోగాలకీ, ఆకలికీ యజమాని అయిన ప్రధాన పాత్రధారి కూడా ఇంకా రాలేదు. ఎప్పుడొస్తాడో తెలీదు అసలొస్తాడో రాడో తెలీదు. కాని అతగాడొస్తాడేమో, నాలుగ్గింజలు తెస్తాడేమో, నిన్నటినుంచీ కడుపుల్లో రాజ్యమేలుతున్న ఆకలి ఈ పూటయినా కాస్త తగ్గుతుందేమోనని - మంచం మీద సగం చచ్చిపడున్న కుర్రాడూ, నేలమీద అదమరచి పడుకున్న పసిదీ తప్ప మిగతా వాళ్లందరూ ఎదురు చూస్తున్నారు.

ఆ పిల్లల తండ్రికి నలభయ్యేళ్ళలోపు వయసుంటుంది. అతని గుండె లోతుల్లోకి గునపాలెట్టి తవ్వి చూస్తే కనీసం వందేళ్ళ అనుభవాలూ, కష్టాలూ, కడగండ్లూ గడ్డకట్టిన కన్నీటి పొరలూ కనిపిస్తాయి. నలభయ్యేళ్ళ బ్రతుకులో అతను బ్రతకడం కోసం చేసిన చేస్తున్న సవాలక్ష ప్రయత్నాలూ, అతన్ని బ్రతకనివ్వకుండా, చావనివ్వకుండా చంపుతున్న వాళ్ళ కథలూ దొరుకుతాయి. ఇప్పుడతను ఎలా బ్రతుకుతున్నాడూ అంటే చెప్పడం కష్టం. బ్రతకడం కంటే చచ్చిపోవడమే బాగా నేర్చుకున్నాడు. వీలు దొరికినప్పుడల్లా చచ్చిపోతూ వుంటాడు. బ్రతికి వున్నప్పుడు రిక్షాలు లాగుతాడు. మార్కెట్లో సరుకులు మోస్తాడు. అందువల్ల వచ్చే డబ్బు అతనూ అతని పెళ్ళాం బిడ్డలూ బ్రతకడానికి చాలదు. పెళ్ళాం బిడ్డల్ని చంపలేక తనే చచ్చిపోతూ ఉంటాడు. చచ్చిపోయినప్పుడల్లా - క్షమించండి, అంతా ముందే చెప్పేస్తున్నాను. మరి కాస్సేపట్లో మీరే చూస్తారుగా ! - అదిగో చూస్తున్నారా ! మేలుకుని వున్న పిల్లలిద్దరూ మధ్యమధ్యన 'అమ్మా'! అమ్మా' అని నీరసంగా పిలుస్తున్నారు. అన్నం అన్నమని అడుగుతున్నారు. అడిగే ఓపిక లేక మెల్లగా ఏడుస్తున్నారు.

గుమ్మానికడ్డంగా కూర్చున్న తల్లి ఎడారి గుండెలో బాధల ఇసుక రేణువుల పెరిగి పెరిగి బండరాళ్ళంతవుతున్నాయి. ఆ బరువుకి పిల్లల్ని ఊరడించడానికి అందామనుకున్న మాటలు గొంతు లోంచి బయటికి రాక లోపలికే దిగిపోతున్నాయి. ఊరికే అలా చూస్తూ వుండిపోయింది.

మొగుడి చొక్కా చిరుగులు పూర్తిగా కుట్టడానికి దారం చాల్లేదు.

అదిగో సార్! చూడండి! అలా వెర్రిగా, నిర్జీవంగా కూర్చుండిపోయిన తల్లిని తప్పుకుని పెద్ద కుర్రాడు గుడిసె లోపలి కొస్తున్నాడు. చేతిలో రేకు పళ్ళెముంది. పళ్ళెంలో అమ్మ్మడుపోగా మిగిలిన జీళ్ళూ వుండలూ వున్నాయి. పళ్ళెం వో మూలపెట్టి ఒక గోనెపట్టా పరుచుకొని దానిమీద చతికిలపడ్డాడు. ఎందుకంటారా! ఎందుకేమిటి సార్! పసివాడు. ప్రొద్దుట్నించీ ఎండలో తిరిగాడు. పళ్ళెం వుచ్చుకుని కడుపులో ఏమీలేదు. కాళ్ళు పీకేలా అంత తిరిగినా సగం జీళ్ళూ, వుండలూ అలాగే వుండిపోయాయి. అన్నీ అమ్ముడు పోతేనే గాని పది పైసలు మిగలవు. కాళ్ళు పిసుక్కుంటూ తమ్ముడి వంకా చెల్లి వంకా, తల్లి వంకా చూశాడు. అన్నం పెట్టమని అడగడం అనవసరమని తెలుసుకున్నాడు. తల్లి ఒడిలో సగం చిరుగులు కుట్టి వున్న చొక్కా చూశాడు. లాగుజేబులో చిల్లుండి ఇవ్వాళ సంపాదించిన ముప్పయి పైసల్లోనూ పదిపైసలు పోయిన సంగతి గబుక్కున గుర్తుకొచ్చింది. తల్చుకుంటే ఏడుపొస్తోంది. ఆ సంగతి తల్లితో చెబుదామనుకున్నాడు. చెప్పలేదు. అలాగే కాళ్ళు పిసుక్కుంటూ కూర్చున్నాడు.

అప్పటిదాకా అన్నం అన్నమంటూ బిగ్గరగా ఏడవలేక మెల్లగా ఏడుస్తున్న పిల్లలిద్దరూ అటు ఆ మూల కేసి ఆశగా, బితుకుబితుకుమంటూ ఎందుకు చూస్తున్నారో మీకు తెలుసా సార్! తెలీదు. నేనే చెప్తున్నాను వినండి. అన్న బజార్నుంచి తెచ్చి ఆ మూల పెట్టిన పళ్ళెంలో జీళ్ళున్నాయి. శనగ పప్పుండలున్నాయి. అందుకూ వాళ్ళలా చూస్తున్నది. కాని, అవి తింటామని అడిగే ధైర్యం కాని, లేచివెళ్ళి తీసుకుతినే ధైర్యం గాని వాళ్ళకి లేవు. లోగడ కొన్నిసార్లు అలా తిన్నందుకు అన్న చేతా, అమ్మ చేతా బాగా తన్నులు తిన్నారు. ఆ జీళ్ళూ, వుండలూ వాళ్ళ ఇంట్లోవి కావు. అన్న ఏదో కొట్లో తెచ్చి, పైసా అరపైసా లాభానికమ్మి వాళ్ళకి డబ్బు కట్టేస్తాడు. ఏరోజు డబ్బు ఆ రోజు కట్టక పోతే కొత్త సరుకివ్వరు.

ఆ పిల్లలు ఆశతో ఆకలితో ఆ పళ్ళెం కేసి అలా చూస్తుండగానే, పెద్ద కుర్రాడు కాళ్ళు పిసుక్కుంటూ వుండగానే, ఏమీ చెయ్యలేని తల్లి గుమ్మంలో అలా కాళ్ళు బారచాపుకుని కూర్చుని వుండగానే, అదిగో చూడండి - చూడండి సార్ చూడండి. ఆ పిల్లల్ని కన్నవాడూ, ఆ ఇల్లాల్ని కట్టుకున్నవాడు - ఆ గుడిసెకీ, గుడిసెలోకి చీకటికీ యజమాని - అదుగదుగో వస్తున్నాడు. గుండెల్లో దాచుకుందామనుకున్న చీకటి ఎంత ప్రయత్నించినా దాగక - పొంగి పొంగి, బయటికొచ్చి, వొళ్లంతా అలముకున్నట్టుగా - నల్లగా అతి నల్లగా వస్తున్నాడు. ఆకలేసినప్పుడల్లా అన్నం లేక, అన్నం బదులు మింగిన బాధలూ, కష్టాలూ కడగళ్ళూ వికటించి, కడుపులో దేవుతున్నట్టుగా తూలుతూ వస్తున్నాడు. కళ్ళు ఎర్రగా మండుతున్నాయి. కాళ్ళు తడబడుతున్నాయి. దారికడ్డంగా కూచున్న పెళ్ళాన్ని లాగి తన్నాడు. లోపలికొచ్చాడు.

ఏమిటో అంటున్నాడు వినండి. "అన్న మెట్టే లంజా" అని అరుస్తున్నాడు. బూతులు తిడుతున్నాడు. భార్య గుమ్మంలోంచి లేచింది. మెల్లగా వెళ్ళి ఖాళీగా వున్న కుండ తెచ్చి చూపించింది. అతను కుండ లాక్కుని నేల కేసి కొట్టాడు. పగిలి ముక్కలైంది. భార్య వంక మండిపడుతూ చూశాడు. మళ్ళీ బూతులు తిట్టాడు. వంగదీసి వీపు మీద దబాదబా నాలుగు గుద్దులు గుద్దాడు. మళ్ళీ ఓ తన్ను తన్నాడు. ఆ తన్నుకి మంచమ్మీదికెళ్ళి పడింది. చావుబతుకుల పొలిమేరల్లో వున్న రోగిష్టి కుర్రాడు - తన మీద ఆకాశం కాబోలు విరిగి పడిందనుకుని, జడుసుకుని మెల్లగా కళ్ళు విప్పి చూసి ఏడిచే శక్తి లేక మళ్ళీ కళ్ళు మూసుకున్నాడు. చాప మీద నిద్రపోతున్న పసిది ఉలిక్కిపడి లేచి, బిగ్గరగా ఏడుపు లంకించుకున్నది. మిగతా ముగ్గురు పిల్లలూ ఏడవడానికి భయపడుతూ నక్కి నక్కి కూచున్నారు. జేబులో ఇంకో అర్థరూపాయుందని తాగినప్పుడు మర్చి పోయిన - గుడిసె యజమాని మళ్ళీ తాగడానికి గుడిసె లోంచి బయటికెళ్ళి పోయాడు. అదే సమయమని గుడిసెలో చీకటి పేట్రేగిపోయింది. గుడిసెలోపలి ఆ చీకటికీ, గుడిసె బయటినుంచి వస్తున్న ఈదురు గాలికీ బుడ్డి దీపం గుండె ఆగిపోయింది. తెర జారింది.

అయ్యా ! ఇది సార్ నాటకం ! ఇదేం నాటకమంటారా ? - మాటల్లేవు. పాటల్లేవు. రొమాన్స్ లేదు, సస్పెన్స్ లేదు, సంగీతం లేదు, మేకప్ లేదు, కనీసం లైటింగ్ అన్నా సరిగా లేదు - ఇదేం నాటకమంటారా ? ఇవేం పాత్రలంటారా ? అ ంతే సార్ ! ఈ నాటకమింతే. ఈ పాత్ర లింతే. ఈ నాటకమిలా ఉండటానికీ, ఈ పాత్రలిలా ఉండడానికీ కారకులైన పాత్రలు వేరే వుంటాయి. అవి బయటికి రావు. ఎక్కడో దాక్కుని ఉంటాయి. ఎక్కడైనా వుండొచ్చు. క్షమించండి. మీలోనూ వుండొచ్చు, కనీసం నాటకానికి సరైన ముగింపైనా లేదంటారా ? ఈ నాటకం అసలు పూర్తి కాలేదు సార్ ! ఇలా, ఎన్నో రోజులు, ఎన్నో ఏళ్ళు నడుస్తూనే వుంటుంది. అక్కడా, ఇక్కడా, అన్నిచోట్లా ఇలాంటి నాటకాలు, ఇలాంటి పాత్రలు కొన్ని లక్షలు చూడొచ్చు మీరు- మీ నల్ల కళ్ళద్దాలు తీసేస్తే. ఇలాంటి దర్టీ నాటకాలు ఇలా అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగడం బావోలేదంటారా ? అయితే - ఈ నాటకాలింత దర్టీగా, ఈ పాత్రల బ్రతుకులింత దర్టీగా అధ్వాన్నంగా తయారవడానికి కారకులైన తెర వెనుక పాత్రలు మీరే, మీరే, గనక, ముగింపు కూడా మీరే చెప్పండి. ●

(వసుధ మాస పత్రిక దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక : అక్టోబర్ - 1971)